

طراحی فرم جدید ارزیابی کیفیت تدریس نظری اساتید بر اساس دیدگاههای ذینفعان و اصول شش گانه دانش‌پژوهی کلاسیک

شهین رئوفی^۱ دکتر علی شیخیان^۲ فرزاد ابراهیمزاده^۳ محمد جواد طراحی^۳ پروانه احمدی^۴
^۱ مربی گروه پرستاری، ^۲ استادیار گروه ایمنولوژی، ^۳ مربی گروه آمار حیاتی، ^۴ کارشناس واحد ارزشیابی اساتید، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

مجله پزشکی هرمزگان سال چهاردهم شماره سوم پاییز ۸۹ صفحات ۱۷۶-۱۶۷

چکیده

مقدمه: کیفیت تدریس نظری اساتید از عوامل مهم در ارزشیابی عملکرد آکادمیک آنهاست و بررسی آن با استفاده از پرسشنامه مناسب از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا بر آن شدیم که با نظرسنجی از کلیه ذینفعان ارزشیابی در دانشگاه علوم پزشکی لرستان و با عنایت به اصول دانش‌پژوهی کلاسیک بهترین گزینه‌ها برای تدوین فرم جدید ارزشیابی تعیین کنیم.

روش کار: این مطالعه از نوع توصیفی-مقطعی بوده و جامعه مورد مطالعه را کلیه اساتید، سه نفر مدیر و کارشناس و ۴۲۰ نفر دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه تشکیل می‌دادند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش بود. بخش اول شامل اطلاعات فردی شرکت کنندگان و بخش دوم شامل ۲۲ گویه مورد استفاده برای بررسی کیفیت تدریس نظری بود که نظر ذینفعان در مورد آنها در پنج درجه از بی‌نظر تا کاملاً مناسب تقسیم‌بندی گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار SPSS11 انجام گردید.

نتایج: نتایج نشان می‌دهد که بیش از ۴۲٪ از شرکت کنندگان در پژوهش، استفاده از نظر دانشجویان در ارزیابی هیأت علمی را کاملاً مناسب می‌دانند. از نظر کلیه شرکت کنندگان در پژوهش، تسلط کافی بر موضوع درس، حضور به موقع در کلاس، برنامه‌ریزی جهت استفاده از تمام وقت کلاس و به کارگیری مثال‌های کاربردی حین درس بهترین گویه‌ها برای ارزیابی کیفیت تدریس نظری هستند.

نتیجه‌گیری: اکثریت ذینفعان موافق ارزشیابی کیفیت تدریس اساتید توسط دانشجویان هستند، اما در عین حال اعتقاد دارند که برخی از گویه‌های فرم فعلی ارزیابی ضعیف هستند و بایستی حذف شوند. با انتخاب بهترین گویه‌ها و اصلاح آنها بر اساس اصول دانش‌پژوهی کلاسیک، فرم جدیدی حاوی ۱۶ گویه برای ارزشیابی کیفیت تدریس نظری اساتید طراحی گردید.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی - اساتید دانشگاه - تدریس

نویسنده مسئول:
دکتر علی شیخیان
گروه ایمنولوژی - دانشکده پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی لرستان
خرم‌آباد - ایران
تلفن: ۰۹۸ ۶۶۱ ۶۲۰۰۱۴۴
پست الکترونیکی:
sheikhiana@yahoo.com

دریافت مقاله: ۸۸/۱۰/۲ اصلاح نهایی: ۸۸/۱۲/۲۴ پذیرش مقاله: ۸۹/۳/۴

مقدمه: دانشگاه‌های بزرگ دارد، ارزشیابی توسط دانشجویان است (۲). به طوری که ارزشیابی دانشجویان از آموزش یک روش معمول و جزء لاینفک تدریس در کالج‌ها و دانشگاه‌های آمریکا است (۳). نلسون معتقد است که ارزشیابی آموزشی توسط دانشجویان به طور گسترده‌ای در مقاطع بالای آموزشی به عنوان تنها منبع معتبر اطلاعات بر آموزش تأثیر می‌گذارد (۴).

ارزیابی کیفیت آموزش عالی در اروپا از سال ۱۹۸۰ و در ایران از سال ۱۳۵۰ در دانشگاه بوعلی همدان به اجراء گذاشته شد (۱). در مراکز علمی ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی اساتید از راه‌های گوناگونی انجام می‌گیرد. یکی از متداول‌ترین این روش‌ها که امروزه کاربرد زیادی در

می‌گیرند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا اگر دانشجویان دیدگاه مثبتی در مورد مناسب بودن نحوه انجام ارزشیابی و کارآیی آن نداشته باشند، صحت و دقت پاسخ‌های آن مورد تردید جدی بوده و از طرف دیگر در استادان هم اگر دیدگاه مثبتی در مورد ارزشیابی خود توسط دانشجویان وجود نداشته باشد، نتایج آن را نمی‌پذیرند (۱۵).

فرم بررسی کیفیت تدریس نظری (مشهور به فرم الف) حاوی ۲۲ گویه مختلف است که بر اساس مقیاس لیکرت در پنج درجه خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم تقسیم‌بندی شده‌اند. در هر نیم سال/ دوره آموزشی توسط واحد EDO هر دانشکده بین دانشجویان توزیع و سپس جمع‌آوری می‌گردد و به واحد ارزشیابی واقع در مرکز توسعه آموزش پزشکی ارسال تا نتایج توسط نرم افزار مخصوص جمع‌بندی و در پایان هر ترم آموزشی به اطلاع اعضاء هیأت علمی می‌رسد، نتایج آن در کنار نتیجه ارزیابی توسط همکاران در ارزشیابی سالیانه اساتید به میزان ۲۰ امتیاز از ۵۵ امتیاز فعالیت آموزشی استاد لحاظ می‌شود.

با عنایت به تعداد زیاد گویه‌های این فرم و نامناسب بودن برخی از آنها (مثل دادن جزوه به دانشجویان) و نیز با توجه به تأکید وزارت بهداشت مبنی بر کاربرد اصول شش‌گانه کلاسیک در قالب دانش‌پژوهی آموزشی در فعالیتهای جاری آموزشی، تصمیم گرفته شد که با نظرسنجی از تمامی ذی‌نفعان امر ارزشیابی اساتید، اقدام به بازبینی فرم بررسی کیفیت تدریس نظری اساتید شود تا بتوان نوعی فرم مناسب برای استفاده آینده طراحی کرد.

روش کار:

در این مطالعه توصیفی- مقطعی که به منظور بررسی نظرات اعضاء هیأت علمی، دانشجویان و ذی‌نفعان در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شد، نظرات کلیه اعضاء هیأت علمی دانشگاه (۱۲۰ نفر)، سه نفر نینف (شامل معاونت آموزشی، مدیریت مرکز توسعه آموزش پزشکی و مسئول واحد ارزشیابی) و تعداد ۴۲۰ نفر از دانشجویان کلیه رشته‌ها در تمامی دانشکده‌های تحت پوشش دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت. روش نمونه‌گیری اعضاء هیأت علمی به صورت سرشماری و

اما موضوع ارزشیابی اعضاء هیأت علمی توسط دانشجویان چندین سال موضوع بحث و مذاکره بوده است (۵،۶). برخی معتقدند استفاده از نظر دانشجویان برای ارزشیابی از فعالیت استادان دانشگاهها تنها منبع اطلاعاتی ملموس می‌باشد (۷).

آلتمن معتقد است ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان می‌تواند منبعی ارزشمند برای بهبود کیفیت آموزش باشد، او اعتقاد خاصی به ارزشیابی تکوینی اعضاء هیأت علمی توسط دانشجویان دارد و آن را از این جهت که می‌تواند با ارائه بازخوردی فوری فرصت مناسبی برای بهبود روش تدریس فراهم کند و سبب ارتقاء یادگیری در فراگیران شود، ارزشمند می‌داند (۸). در حالی که برخی دیگر معتقدند استفاده از نظرات آموزش گیرنده‌ها به عنوان یک راه همیشه با نوعی تردید در استحکام روبرو بوده و مقیاس سنجش این اعتبار نیز به سختی قابل دستیابی می‌باشد (۹).

اعتقاد اساتید بر این است که دانشجویان به دلیل عدم آگاهی لازم از فرآیند تدریس از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخوردار نیستند، از این رو اعتقادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها ندارند (۱۰). برخی معتقدند دانشجویان نظرات شخصی خویش را در ارزشیابی دخالت می‌دهند (۱۱). گاهی اظهارنظر دانشجویان درباره اساتید متأثر از عواملی چون عوامل اجرائی مربوط به تدریس، ویژگی‌های درس، شخصیت استاد، ویژگی‌های دانشجو و علاقه قبلی و فعلی به موضوع درس می‌باشد که با موضوع ارزشیابی ارتباط چندانی ندارد (۱۲). در این روش معمولاً یک پرسشنامه نظرسنجی حاوی تعدادی سؤال درباره فعالیتهای آموزشی استاد در اختیار دانشجو گذاشته می‌شود تا استاد خود را ارزشیابی کند (۱۳). اگر پرسشنامه نظرسنجی از دانشجویان با روایی و پایایی قابل قبول و با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی، اجتماعی و آموزشی تهیه و اجراء گردد و با نتایج حاصل از روش‌های دیگر ارزشیابی تکمیل گردد، روش مفید و قابل استفاده‌ای خواهد بود. دانشجویان به عنوان عناصر اصلی آموزش می‌توانند بهترین منبع اطلاعاتی مورد نیاز جهت تعیین کیفیت تدریس و آموزش باشند (۱۴). بدیهی است در این راستا شناخت دقیق دیدگاه دانشجویان و استادان به عنوان افرادی که ارزشیابی را انجام می‌دهند و افرادی که مورد ارزشیابی قرار

نتایج:

به طور کلی ۸۰٪ از اعضای هیأت علمی، ۸۱٪ از دانشجویان و ۱۰۰٪ ذینفعان در پژوهش شرکت کردند. فقط ۴۵/۹٪ سن خود را اعلام نموده بودند که میانگین سنی آنها ۳۸/۸۴ سال با کمترین سن ۲۶ و بیشترین سن ۵۲ سال بود. در بین دانشجویان، ۷۵/۱۷٪ سن خود را اعلام نموده که کمترین سن ۱۹ و بیشترین سن ۳۷ سال و میانگین سنی ۲۰/۹ سال بود.

از نظر جنسیت اعضای هیأت علمی ۱۱/۱٪ مرد، ۳۸/۹٪ زن، در دانشجویان ۲۹/۲٪ مرد و ۷۰/۸٪ زن بودند. ۸۸/۱٪ از اعضای هیأت علمی متأهل و ۱۱/۹٪ مجرد، در بین دانشجویان ۷/۵٪ متأهل و ۹۲/۵٪ مجرد بودند. بیشترین درصد (۵۲/۳٪) از اعضای هیأت علمی استادیار، ۴۱٪ مربی و ۱/۱٪ دانشیار بودند. ۶۷٪ در دانشکده پزشکی، ۱۷/۳٪ در دانشکده پرستاری و مامائی خرم آباد و ۴/۱٪ در دانشکده پرستاری الیگودرز و ۱۱/۶٪ در دانشکده بهداشت و پیراپزشکی مشغول به کار بودند. ۴/۲٪ دارای مدرک فوق تخصص، ۴۶/۹٪ متخصص، ۳/۱ دکترا حرفه‌ای، ۵/۲٪ دکترا (PhD) و ۴۰/۶٪ فوق لیسانس داشتند. ۲۳/۳٪ از دانشجویان در دانشکده پزشکی، ۳۶/۶٪ در دانشکده پرستاری و مامائی و ۴۰/۱٪ در دانشکده پیراپزشکی و بهداشت مشغول به تحصیل بودند. ۲۰/۷٪ سال اول، ۳۲/۸٪ سال دوم، ۶/۲٪ سال سوم، ۶/۲٪ سال چهارم و ۱/۴٪ سال ۴ به بالای دانشجوی پزشکی و ۳۲/۶٪ هم سال تحصیلی خود را اعلام ننموده بودند. ۷/۵٪ از دانشجویان در رشته پزشکی، ۲۶/۷٪ در رشته‌های پرستاری و مامائی، ۲۹/۲٪ رشته بهداشت، ۹/۶٪ علوم آزمایشگاهی و ۲۷/۱٪ هم رشته خود را ننوشته بودند. پنجاه و دو درصد (۵۲٪) از اعضای هیأت علمی، ۴۰٪ از دانشجویان و ۶۷٪ از ذینفعان استفاده از نظر دانشجو برای ارزشیابی عضو هیأت علمی را کاملاً مناسب می‌دانستند. در مجموع ۴۲/۴٪ (کمتر از نصف) شرکت‌کنندگان در پژوهش، با استفاده از نظر دانشجویان جهت ارزشیابی موافق عضو هیأت علمی بودند. نظر اعضای هیأت علمی در مورد گویه‌های فرم بررسی کیفیت تدریس نظری در جدول شماره ۱ و نظر دانشجویان در جدول شماره ۲ آمده است.

تعداد دانشجویان با استفاده از فرمول محاسبه حجم نمونه، ۴۱۳ نفر محاسبه گردید که ۴۲۰ نفر در نظر گرفته شد. دانشجویان مورد نظر از بین دانشجویان سال دوم و به بالا به شکل تصادفی انتخاب شدند. با توجه به آمار دانشجویان در آموزش کل دانشگاه، تعداد پرسشنامه جهت هر دانشکده محاسبه و تحویل همکاران طرح در دانشکده‌های مختلف گردید تا نظرات دانشجویان را بررسی کنند. بدین ترتیب تعداد ۷۰ پرسشنامه جهت دانشکده پزشکی، ۱۳۰ پرسشنامه جهت دانشکده پرستاری و مامائی و ۲۲۰ پرسشنامه جهت دانشکده‌های پیراپزشکی و بهداشت ارسال گردید، تا نظرات دانشجویان را گردآوری کنند.

نظرات اعضای هیأت علمی توسط پژوهشگر و همکاران طرح از دانشکده‌های پزشکی، پرستاری و مامائی خرم آباد و الیگودرز، بهداشت و پیراپزشکی و بیمارستانها تحت پوشش دانشگاه (بیمارستان عسلیان، شهدای عشایر، شهید مدنی و بیمارستان اعصاب و روان) با توزیع پرسشنامه و جمع‌آوری آنها انجام گردید.

برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش استفاده گردید، بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک نمونه‌ها مثل سن، جنس، وضعیت تأهل و دانشکده محل خدمت بود. چون نمونه‌های اصلی در دو گروه متفاوت بودند، بنابراین در پرسشنامه اعضای هیأت علمی علاوه بر اطلاعات فوق درجه علمی و مدرک تحصیلی نیز بررسی گردیدند، در پرسشنامه دانشجویان ترم و معدل نیز مورد ارزیابی قرار گرفتند. بخش دوم مشتمل بر ۲۲ گویه فرم بررسی کیفیت تدریس نظری بود که با استفاده از مقیاس لیکرت به پنج بخش کاملاً مناسب، نسبتاً مناسب، نامناسب، کاملاً نامناسب و نظری ندارم، تقسیم‌بندی شده بود. برای تجزیه و تحلیل آماری به ترتیب نمرات ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۰ به آنها داده شد. در نهایت با پی‌گیری‌های مکرر تعداد ۹۶ پرسشنامه از هیأت علمی، ۳۴۰ پرسشنامه از دانشجویان و ۳ عدد از ذینفعان عودت داده شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده نرم‌افزار SPSS11 انجام گردید.

جدول شماره ۱- نظرات اعضای هیأت علمی در مورد گویه‌های فرم بررسی کیفیت تدریس نظری اساتید. مقادیر به شکل (درصد) نشان داده شده‌اند.

ردیف	آیتم‌های مورد ارزیابی	کاملاً مناسب	نسبتاً مناسب	نامناسب	کاملاً نامناسب	نظری ندارم
۱	در زمان مشخص در محیط آموزشی حضور می‌یابد.	۵۷/۳	۳۶	۸-۱/۴	۷/۳	-
۲	از تمام وقت کلاس با برنامه ریزی استفاده می‌کند.	۵۸/۳	۱۹/۸	۱۷/۷	۴/۲	-
۳	درس را با شرحی از اهداف درس شروع می‌کند.	۵۲/۸	۲۷/۱	۱۳/۵	۵/۲	۲/۱
۴	در ابتدای درس اهمیت موضوع را بیان می‌کند.	۵۷/۳	۲۰-۱/۸	۱۶/۷	۵/۲	-
۵	تناسب مطالب را با سطح علمی فراگیران رعایت می‌کند.	۵۴	۲۴	۱۲/۵	۸/۳	۱
۶	مطالب ضروری را در اولویت تدریس قرار می‌دهد.	۵۴/۲	۱۸/۸	۱۷/۷	۸/۳	۱
۷	توالی مطالب را در تدریس رعایت می‌کند.	۵۲/۸	۲۸/۱	۱۰-۱/۴	۴/۲	۲
۸	حین درس مثال‌های کاربردی و تمرینات مفید ارائه می‌دهد.	۵۷/۳	۲۲/۹	۱۳/۵	۴/۲	۲/۱
۹	بسته به شرایط، فراگیران را در بحث و کار گروهی شرکت می‌دهد.	۴۷/۹	۲۲/۹	۲۰-۱/۸	۵/۲	۳/۱
۱۰	در صورت لزوم از وسایل کمک آموزشی استفاده می‌کند.	۵۰	۲۸/۱	۱۲/۵	۸/۳	۱
۱۱	از وسایل کمک آموزشی موجود به طور مؤثر استفاده می‌کند.	۴۴/۸	۳۶	۱۵/۶	۱۰-۱/۴	۳/۱
۱۲	بر موضوع درس تسلط دارد.	۵۸/۳	۱۶/۷	۱۴/۶	۹/۴	۱
۱۳	مطالب ارائه شده را در پایان درس جمع بندی می‌کند.	۴۹	۳۶	۱۳/۵	۹/۴	۲
۱۴	متون و جزوات آموزشی مناسب تهیه یا منبع مناسب را معرفی می‌کند.	۳۶/۵	۲۴/۴	۱۶/۷	۹/۴	۳/۱
۱۵	قدرت اداره و رهبری کلاس را دارد.	۶۲/۵	۱۶/۷	۱۴/۶	۶/۳	-
۱۶	ایجاد انگیزه بیشتر برای مطالعه و پژوهش می‌کند.	۵۳/۸	۲۵	۱۴/۶	۶/۳	-
۱۷	به امور آموزش، مشاوره و رفع مشکلات فراگیران علاقمند است و وقت کافی در این جهت صرف می‌کند.	۴۵/۸	۲۷/۱	۱۷/۷	۸/۳	۱
۱۸	به فراگیران کمک می‌کند مسئولیت حرفه‌ای و وظایف خود را بشناسند.	۴۵/۸	۳۱/۳	۱۵/۶	۷/۳	-
۱۹	موازن اخلاقی را رعایت می‌کند.	۴۹	۳۱/۸	۹/۶	۹/۶	۳
۲۰	در شروع، حین و پایان تدریس، یادگیری فراگیران را ارزیابی می‌کند.	۴۴/۸	۲۸/۱	۱۷/۷	۷/۳	۲
۲۱	از ابتدای دوره فراگیران را با نحوه ارزیابی آشنا می‌کند.	۴۲/۷	۲۴/۴	۱۴/۶	۶/۳	۲
۲۲	در صورتی که با استاد مربوطه امتحان داده‌اید، ارزیابی وی جهت سنجش آموخته‌های فراگیران چگونه بوده است؟	۳۷/۱	۳۶	۲۱/۹	۱۸/۸	۶/۲

جدول شماره ۲- نظرات دانشجویان در مورد گویه‌های فرم بررسی کیفیت تدریس نظری اساتید. مقادیر به شکل درصد نشان داده شده‌اند.

ردیف	آیتم‌های مورد ارزیابی	کاملاً مناسب	نسبتاً مناسب	نامناسب	کاملاً نامناسب	نظری ندارم
۱	در زمان مشخص در محیط آموزشی حضور می‌یابد.	٪۶۶/۸	٪۲۱/۵	٪۵/۳	٪۲/۱	٪۴/۴
۲	از تمام وقت کلاس با برنامه ریزی استفاده می‌کند.	٪۵۷/۴	٪۳۱/۸	٪۵/۹	٪۱/۸	٪۳/۳
۳	درس را با شرحی از اهداف درس شروع می‌کند.	٪۵۰/۶	٪۳۲/۶	٪۸/۸	٪۲/۹	٪۵
۴	در ابتدای درس اهمیت موضوع را بیان می‌کند.	٪۵۰/۳	٪۳۳/۱	٪۹/۱	٪۲/۹	٪۵/۶
۵	تناسب مطالب را با سطح علمی فراگیران رعایت می‌کند.	٪۵۲/۸	٪۲۹/۴	٪۹/۱	٪۴/۴	٪۶
۶	مطالب ضروری را در اولویت تدریس قرار می‌دهد.	٪۵۰/۹	٪۳۰/۳	٪۸/۸	٪۲/۶	٪۷/۳
۷	توالی مطالب را در تدریس رعایت می‌کند.	٪۵۲/۸	٪۳۰/۳	٪۷/۶	٪۴/۱	٪۵/۸
۸	حین درس مثال‌های کاربردی و تمرینات مفید ارائه می‌دهد.	٪۵۷/۵	٪۲۹/۴	٪۷/۶	٪۱/۸	٪۴/۸
۹	بسته به شرایط، فراگیران را در بحث و کار گروهی شرکت می‌دهد.	٪۳۳/۵	٪۳۹/۴	٪۱۲/۶	٪۶/۸	٪۷/۶
۱۰	در صورت لزوم از وسایل کمک آموزشی استفاده می‌کند.	٪۴۱/۵	٪۳۵/۹	٪۱۱/۵	٪۵/۹	٪۵/۳
۱۱	از وسایل کمک آموزشی موجود به طور مؤثر استفاده می‌کند.	٪۳۷/۸	٪۳۲/۱	٪۱۷/۴	٪۸/۲	٪۵/۲
۱۲	بر موضوع درس تسلط دارد.	٪۷۰/۳	٪۱۸/۸	٪۴/۷	٪۲/۹	٪۳/۳
۱۳	مطالب ارائه شده را در پایان درس جمع بندی می‌کند.	٪۳۲/۸	٪۳۸/۵	٪۱۷/۱	٪۷/۱	٪۵/۲
۱۴	متون و جزوات آموزشی مناسب تهیه یا منبع مناسب را معرفی می‌کند.	٪۶۰	٪۲۵/۶	٪۷/۶	٪۲/۶	٪۳/۸
۱۵	قدرت اداره و رهبری کلاس را دارد.	٪۶۰/۶	٪۲۵	٪۷/۶	٪۲/۶	٪۳/۸
۱۶	ایجاد انگیزه بیشتر برای مطالعه و پژوهش می‌کند.	٪۳۹/۷	٪۳۳/۸	٪۱۳/۲	٪۶/۲	٪۶/۲
۱۷	به امور آموزش، مشاوره و رفع مشکلات فراگیران علاقه‌مند است و وقت کافی در این جهت صرف می‌کند.	٪۳۳/۵	٪۳۰/۳	٪۱۵	٪۱۰/۹	٪۱۰/۲
۱۸	به فراگیران کمک می‌کند مسئولیت حرفه‌ای و وظایف خود را بشناسند.	٪۴۱/۵	٪۳۱/۸	٪۱۲/۹	٪۷/۴	٪۶/۴
۱۹	مواظب اخلاقی را رعایت می‌کند.	٪۴۹/۲	٪۲۸/۸	٪۱۲/۹	٪۴/۴	٪۴/۷
۲۰	در شروع، حین و پایان تدریس، یادگیری فراگیران را ارزیابی می‌کند.	٪۲۴/۴	٪۴۲/۶	٪۱۶/۲	٪۸/۵	٪۸/۲
۲۱	از ابتدای دوره فراگیران را با نحوه ارزیابی آشنا می‌کند.	٪۴۲/۶	٪۳۳/۲	٪۱۰/۳	٪۵	٪۸/۸
۲۲	در صورتی که با استاد مربوطه امتحان داده‌اید، ارزیابی وی جهت سنجش آموخته‌های فراگیران چگونه بوده است؟	٪۳۴/۷	٪۳۶/۵	٪۸/۵	٪۷/۹	٪۲۲/۳

بحث و نتیجه‌گیری:

تضمین کیفیت یاددهی- یادگیری در نظام‌های دانشگاهی مستلزم نگاه جدی به تمامی عوامل درگیر با فرآیند یاددهی- یادگیری است. مسلماً اعضای هیأت علمی دانشگاهها در این فرآیند از عوامل عمده و مؤثر محسوب می‌گردند. برای بهبود این فرآیند، هم توسعه مداوم فردی اعضای هیأت علمی و هم ارزشیابی وظایفی که در این فرآیند به عهده دارند، از شاخصه‌های یک دانشگاه موفق است. با توجه به اینکه استادان گران‌بهارترین بخش نظام آموزش عالی را تشکیل می‌دهند، طراحی نظام ارزشیابی متناسب برای آنان اهمیت ویژه دارد (۱۷، ۱۶). یکی از روش‌های متداول که تقریباً در تمامی دانشگاه‌های و مراکز آموزشی انجام می‌گیرد، ارزشیابی استاد توسط دانشجو بوسیله پرسشنامه است (۱۸). در این تحقیق به طور کلی ۴/۴۲٪ از شرکت کنندگان نظرسنجی از دانشجو را برای ارزیابی استاد مناسب می‌دانستند. در حالی که در مطالعه

همان طور که در جدول شماره ۱ دیده می‌شود، مناسبترین گویه‌ها از نظر اعضاء هیأت علمی قدرت اداره و رهبری کلاس (گویه ۱۵)، تسلط بر موضوع درس (گویه ۱۲)، برنامه‌ریزی جهت استفاده از تمامی وقت کلاس (گویه ۲)، حضور به موقع در کلاس درس (گویه ۱)، بیان اهمیت موضوع درس (گویه ۴) و استفاده از مثال‌های کاربردی و مفید حین درس (گویه ۸) هستند. نامناسبترین گویه نیز "در صورتی که با استاد مربوطه امتحان داده‌اید، ارزیابی وی جهت سنجش آموخته‌های فراگیران چگونه بوده است؟" (گویه ۲۲) تشخیص داده شد. نظر دانشجویان مناسبترین گویه‌ها به ترتیب، تسلط بر موضوع درس (گویه ۱۲)، حضور به موقع در کلاس (گویه ۱)، برنامه‌ریزی جهت استفاده از تمامی وقت کلاس (گویه ۲)، استفاده از مثال‌های کاربردی حین درس (گویه ۸) و قدرت اداره و رهبری کلاس (گویه ۱۵) است. از نظر دانشجویان گویه‌ای که نامناسب باشد، یافت نشد.

رنجبر، وحید شاهی و محمودی در مازندران نشان داده شد که ۶۶/۶٪ از کلیه شرکت کنندگان در پژوهش آن را کاملاً یا نسبتاً مناسب می‌دانند (۱۵).

به موجب یافته‌های این مطالعه، ۵۲/۱٪ از اساتید و ۴۰٪ از دانشجویان این شیوه ارزیابی را کاملاً مناسب می‌دانستند. در مطالعات مشابه در جهرم ۶۴٪ از اساتید موافق استفاده از نظرات دانشجویان در ارزیابی بودند (۱۱)، در حالی که ۸۷/۶٪ اساتید دانشگاه علوم پزشکی کرمان موافق نظرخواهی از دانشجویان رتبه اول جهت پی بردن به کیفیت تدریس بودند (۱۹). در مطالعه‌ای در دانشگاه جندی‌شاپور اهواز ۵۸/۳٪ از دانشجویان در حد بسیار زیاد و زیاد این شیوه ارزیابی را مطلوب می‌دانستند (۲۰).

از نظر اعضاء هیأت علمی، بهترین گویه‌های فرم ارزیابی استاد به ترتیب عبارتند از: قدرت اداره و رهبری کلاس، تسلط بر موضوع درس، استفاده برنامه‌ریزی شده از تمام وقت کلاس، حضور به موقع در محیط آموزشی، بیان اهمیت موضوع درس در ابتدای درس و به کارگیری مثال‌ها و تمرینات کاربردی حین درس است. از نظر دانشجویان نیز تسلط بر موضوع درس، قدرت اداره و رهبری کلاس، حضور به موقع در محیط آموزشی، استفاده برنامه‌ریزی شده از تمام وقت کلاس و به کارگیری مثال‌ها و تمرینات کاربردی حین درس جزء بهترین گویه‌های فرم بررسی کیفیت تدریس نظری شناخته شد. همان طور که مشاهده می‌شود، در تمامی موارد انتخابی تقریباً نظرات هر دو گروه مشابه است. در مطالعه مشابه در مازندران، از نظر دانشجویان و اساتید، حضور به موقع در کلاس، استفاده از تمام وقت کلاس، توجه و نظارت بر حضور به موقع دانشجویان، ارائه مطالب همراه با مثال‌های کاربردی، و تسلط بر موضوع درس و در مطالعه کرمان از نظر اعضاء هیأت علمی حضور به موقع در محیط آموزشی، بیان اهمیت موضوع درس و ارائه منطقی مطالب، ارائه مثال‌های کاربردی و تسلط بر موضوع درس جزء مناسب‌ترین گویه‌های ارزیابی کیفیت تدریس نظر بوده است (۱۹).

در مطالعات دیگری جهت تعیین روایی و پایایی فرم‌های ارزیابی نحوه تدریس اعضاء هیأت علمی از نظر اساتید، رعایت نظم و حضور به موقع در کلاس، بیان اهمیت موضوع درس و

ارائه منطقی مطالب، ارائه مطالب همراه با مثال‌های کاربردی و تسلط بر موضوع درس از ضریب روائی بالائی برخوردار بودند (۱۰، ۱۵، ۱۹). در مطالعه سرچمی و حسینی نیز از نظر دانشجویان تسلط بر موضوع درس و رعایت زمان دقیق شروع و پایان درس بوده است (۱۲). در مطالعه دیگری در دانشگاه علوم پزشکی بابل از نظر دانشجویان قدرت اداره و رهبری کلاس، تسلط بر موضوع درس، حضور به موقع در محیط آموزشی، استفاده صحیح از تمام وقت کلاس، بیان اهمیت موضوع درس و ارائه مثال‌های کاربردی را به عنوان موارد مهم و در خور توجه اساتید در تدریس نظری خود ارزیابی نمودند (۲۱). بنابراین، علی‌رغم نظر مخالفین مبنی بر عدم صلاحیت و قابلیت دانشجویان در ارزیابی اساتید، اکثر محققین شواهد و دلایل زیادی بر صحت و اعتبار نظرات دانشجویان ارائه می‌نمایند (۲۲، ۲۳).

در مورد قدرت و رهبری کلاس، محققین معتقدند پیشرفت تحصیلی فراگیران در کلاس‌هایی که بخوبی اداره می‌شوند بیشتر است (۲۴). در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۳۷٪ از دانشجویان بعد از توان علمی و شیوه تدریس، مدیریت کلاس را جزء اولویت‌های یک استاد خوب می‌دانستند (۲۵). در مطالعات فرانسه و ناتینگهام نیز سازماندهی و مدیریت کلاس و یاددهی به دانشجویان از نظر استادان از اهمیت بالائی در ارزیابی برخوردار بوده است (۲۶).

جهت ارزیابی هر چه دقیقتر نظرات شرکت کنندگان در پژوهش نظرات هر گروه جداگانه مورد بررسی قرار گرفت که در مورد دانشجویان نکته قابل توجهی مشاهده نشد. اما اعضاء هیأت علمی شرکت کننده در پژوهش، در مورد فرم کیفیت تدریس نظری، نظرات متفاوتی داشتند که به شرح زیر می‌باشد: اظهار نظر دانشجویان در باره استاد متأثر از عواملی است که با موضوع ارزیابی ارتباط چندانی ندارد و صرفاً به ویژگی‌های دیگر استاد مربوط می‌شود که موجب کم اعتباری این روش ارزیابی می‌شود. این اظهارنظرها غالباً تحت تأثیر عوامل کلی از جمله شهرت استاد، ویژگی‌های دیگری چون سخت و آسان‌گیری و طرز برخورد او قرار می‌گیرد که دانشجو پس از کسب اطلاعات کلی درباره استاد به آن جواب می‌دهد. دانشجو در حقیقت همان نگرش کلی خود را ابراز

- ۱- آیا از تمام وقت اختصاص داده شده به کلاس درس با برنامه‌ریزی صحیح استفاده می‌کند؟
- ۲- آیا طرح درس ترمی را در ابتدای ترم همراه با توضیحات لازم ارائه داده است؟
- ۳- آیا جایگاه و اهمیت موضوعات درسی را در ابتدای جلسات بیان می‌کند؟
- ۴- آیا اهداف کلی و جزئی هر جلسه درس را در ابتدای کلاس توضیح می‌دهد؟
- ۵- آیا محتوای آموزشی (مطالب درسی) را به شکل قابل فهم و بیان شیوا ارائه می‌کند؟
- ۶- آیا از روش تدریس مناسب برای ارائه محتوای درسی استفاده می‌کند؟
- ۷- آیا برای تفهیم مطالب از مثال‌های کاربردی یا تمرین کلاسی استفاده می‌کند؟
- ۸- آیا زمینه را برای مشارکت فعال دانشجویان در فرآیند آموزش فراهم می‌کند؟
- ۹- آیا در صورت لزوم از وسایل کمک آموزشی مناسب استفاده می‌کند؟
- ۱۰- آیا بر موضوع درس تسلط دارد؟
- ۱۱- آیا مطالب درس را در پایان کلاس جمع‌بندی می‌کند؟
- ۱۲- آیا قدرت اداره و رهبری کلاس را دارد؟
- ۱۳- آیا پیشرفت تحصیلی دانشجویان و میزان دستیابی به اهداف درسی را به طور مستمر ارزیابی می‌کند؟
- ۱۴- آیا برای رفع مشکلات آموزشی مشاوره لازم را ارائه می‌دهد؟
- ۱۵- آیا اصول اخلاق حرفه‌ای، شأن و منزلت دانشجویان و احترام متقابل را رعایت می‌کند؟
- ۱۶- آیا نگرش شما را نسبت به درس و انگیزه‌اتان را برای مطالعه بیشتر، افزایش داده است؟

سپاسگزاری:

از مسئولین محترم دانشگاه علوم پزشکی لرستان جهت تصویب این طرح و همکاران محترم EDO در دانشکده‌های مختلف تشکر و قدردانی می‌شود.

می‌دارد و بیش از آن چه به محتوا و روش تدریس استاد توجه داشته باشد، به ارزیابی اخلاق، رفتار و شخصیت استاد می‌پردازد (۲۰). در پژوهشی در جهرم، ۷۶٪ اساتید معتقد بودند که دانشجویان بیش از آن چه به محتوا و روش تدریس استاد توجه داشته باشند، به ارزیابی اخلاق، رفتار و شخصیت مدرس می‌پردازند (۱۱). اعضاء هیأت علمی مازندران عدم آگاهی و صداقت در تکمیل پرسشنامه‌ها و دخالت نظرات شخصی در پر کردن آنها را مؤثر می‌دانستند و معتقد بودند که این نوع ارزشیابی موجب خدشه‌دار شدن روابط استاد و دانشجو می‌گردد (۱۵).

تعدادی از اعضاء هیأت علمی و دانشجویان نظرات زیر را بیان نموده بودند: ادغام گویه‌های ۳ و ۴ و ۱۰ و ۱۱، کنترل گویه ۱ و ۲ توسط آموزش دانشکده‌ها، ابهام داشتن گویه ۶، تصحیح گویه ۹، حذف گویه ۱۴، دشوار بودن اجرای گویه ۲۰، کاهش تعداد گویه‌ها، ضعف گویه ۲۰، امکان‌پذیر نبودن گویه ۱۳، افزودن گویه‌ای در مورد طرز بیان استاد. این موارد نیز در صورت امکان و منطقی بودن، در فرم جدید اعمال شده‌اند.

عدم شرکت کلیه دانشجویان در مطالعه و از طرفی عدم ارجاع کلیه پرسشنامه‌ها توسط شرکت کنندگان در مطالعه، از محدودیت‌های این مطالعه بود. از طرفی دید منفی اساتید نسبت به کل فرآیند ارزشیابی، می‌تواند باعث سوگیری آنها در پاسخ به گویه‌های مطرح شده شود.

این مطالعه نشان داد انجام ارزشیابی از نظر اغلب شرکت‌کنندگان لازم است، اما نگرش منفی برخی استادان نسبت به صداقت و آگاهی دانشجویان می‌تواند مربوط به عدم آشنایی استادان با تئوری‌های نقش مهم فراگیران در ارزشیابی باشد که به نظر می‌رسد برای بهینه نمودن و اصلاح ابزار ارزشیابی، هم‌اندیشی بیشتر جهت نزدیک‌تر شدن دیدگاه‌های افراد درگیر در فرآیند ارزشیابی ضروری باشد تا این روند دقیق‌تر و کامل‌تر به اجراء گذاشته شود.

با توجه به نظرات فوق و نیز تعمیم اصول شش‌گانه گلاسیک (۲۷) در حیطه آموزش، مجموعه گویه‌های زیر برای ارزیابی کیفیت تدریس دروس نظری اساتید پیشنهاد می‌شود تا در مقیاس چهار درجه‌ای بسیار زیاد، زیاد، متوسط و کم مورد ارزیابی قرار گیرند:

References

منابع

1. Adhami A, Haghdoost A, Darvishmoghdam S, Nouhi E. Determining of valid criteria for evaluating clinical and theoretical teaching of the faculty of Kerman University of Medical Sciences. *Iranian journal of medical education*. 2001;1:18-23. [Persian]
2. Report of the task force on student evaluation of teaching: University of North Carolina, Chapel Hill; April 1999 [cited 2005], Available from: [Http://www.UNC.edu/faculty](http://www.UNC.edu/faculty).
3. Algozzine B, Beattie J, Bray M, Flowers C, Grete J. Student evaluation of college teaching: A practice in search of principles. *College teaching*. 2004;52:132.
4. Nelson MS, Peer evaluation of teaching: an approach whose time has come. *Acad Med*. 1998;73:4-5.
5. Trout P. Flunking the test: The dismal record of student evaluations. *Academe*. 2000;86:58-61.
6. Ory JC. Faculty thoughts and concerns about student rating. *New directions for teaching and learning*. 2001; 87:3-7.
7. Saif AA. Educational Measurement, Assessment and Evaluation, 5th ed, Tehran: Dowran company, 2003. [Persian]
8. Aultmon LP. An Unexpected benefit of formative student evaluation. *College teaching*. 2006;54:251-258.
9. Ashraf H, Sabri M, Haghpanah S. Determination of the most important factors affecting teacher's evaluation based on students viewpoints. *Iranian journal of medical education*. 2003;2:14-15. [Persian]
10. Hajiaghajani S. Viewpoints of Shahid beheshti university faculty members about the effect of their evaluation by students on teaching activities. *Research in medical sciences*. 1999; 1:8. [Persian]
11. Amini M, Najafipour S, Torkan N, Ebrahimi Nejad F. Correlation between educational performance and communication skills of Jahrom medical teachers. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2010; 12:100-105. [Persian]
12. Sarchami R, Hoseini SM. Attitude of students of Qazvin medical university towards priorities in teachers assessment. *The Journal of Qazvin University of Medical Sciences and Health Services*. 2002; 22:33-37. [Persian]
13. Hake RR. Problems with student evaluation: Is assessment the remedy? Woodland Hills. 2002, available from: [Http://www.stu.ca/huut/hake.htm](http://www.stu.ca/huut/hake.htm).
14. Glassick A, Standard for teaching in medical school; double or nothing. *Med teach*. 1999; 21(6):543-545.
15. Ranjbar M, Vahidshahi K, Mahmoudi M. Viewpoints of the attendings and medical students about the students evaluation of the attending, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 2007;16:126-135. [Persian]
16. Bland CJ, Wersal L, Vanloy W, Jaccot W. Evaluating faculty performance: a systematically designed and assessed approach. *Acad Med*. 2002; 77:15-30.
17. Shores JH, Clearfield M, Alexander J. An index of student's satisfaction with instruction. *Acad Med*. 2000;75:106-108.
18. Rahnema SH, Jennings F, Kroll P. Student perception of the instruction form as a tool for assessing instructor's teaching effectiveness, 2003 [cited 2007]. Available from: <http://findarticles.com/P/articles/mi>.
19. Fattahi Z, Adhami A, Nakhaei N, Eslaminejad T. Opinion of academic Members of Kerman University of Medical Sciences About educational Evaluation of lectures 2002-2003. *Journal of Hormozgan University of Medical Sciences*. 2006;9:59-66. [Persian]
20. Shakournia A, Motlagh ME, Jahanmardi A, Komaili Sani H, Malayeri AR. Student's opinion on factors affecting faculty evaluation in Jondishapour medical university. *Iranian Journal of Medical Education*. 2005;5:109-117. [Persian]
21. Javadian Y, Miri SM, Alizadeh Navaei R, Karimi P. Evaluation of theory teaching from student's points of view in Babol medical university, 1st term of 2001-2002. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2003;0:56-61. [Persian]

22. Sproule R, Student evaluation of teaching: a methodology critique of conventional practices, 2005. Available from: [Http://epaa.asu.edu/epaa/V8N50](http://epaa.asu.edu/epaa/V8N50).
23. Carrascor FM, Ecavarria RA, Lazarevich IB. Student evaluation of teachers: an analysis of a 12 year experience. Program and Abstracts. AMEE conference: 2004: Edinburg, Scotland UK.
24. Mehrdad H. Teaching art: Patterns, methods, literature and strategies of teaching. 1st Ed, Tehran, Didavaran Company. 2006. [Persian]
25. Owsatiashtiani F, Hoseinabadi F, Meshkati Z. Characteristics of an effective faculty member based on the viewpoints of Tehran medical sciences university students. Proceedings of the sixth national congress of medical sciences: 2004: Tehran, Iran.
26. Dennick R. Long term retention of teaching skill after attending the teaching improvement project: A longitudinal, self evaluation study. *Med Teach*. 2003;25:8-314.
27. Glassick C. Scholarship Assessed: a special report on faculty evaluation, 5th AAHE Conference on Faculty Roles and Rewards: 1997 Jon 18: San Diego, California.

Designing a novel sheet to evaluate theoretical teaching quality of faculty members based on viewpoints of stakeholders and Charles E. Glassick's scholarship principles

Sh. Raoufi, MSc¹ A. Seikhian, PhD² F. Ebrahimzade, MSc³ M.J. Tarahi, MSc³ P. Ahmadi, BSc⁴

Instructor Department of Nursing¹, Assistant Professor Department of Immunology², Instructor Department of Biostatistics³, Member of Teacher Evaluation Office⁴, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran.

(Received 23 Dec, 2009 Accepted 25 May, 2010)

ABSTRACT

Introduction: Faculty's theoretical teaching quality is one of the main affecting factors in their academic performance evaluation and it is very important to evaluate it by an appropriate tool. Therefore, we decided to identify the best criteria (evaluation items) for designing a new improved tool by considering the viewpoints of all stakeholders based on E. Glassick's principles of scholarship.

Methods: This research was a cross-sectional study which included all teachers, 420 students and 3 managerial staff of educational system of Lorestan university of medical sciences. Data collection tool was a two-part questionnaire for gathering demographic characteristics and included 22 items of the previously used evaluation form A. The attitude of stakeholders was assessed in Likert scale. SPSS was used for data analysis.

Results: Based on the results, necessity of evaluation of teaching quality of faculty members by students was confirmed by 42% of the participants. Based on the viewpoints of the participants, proficiency on teaching subject, on time attendance at classroom, programmed usage of class time and exemplification of teaching subject by applied examples are the most important items in assessment of teaching quality.

Conclusion: Majority of stakeholders were agreed with the appropriateness of faculties' teaching quality evaluation by students, but they agreed with the weakness and omission of some items of evaluation sheet. By choosing the best items of the current evaluation sheet and modifying them based on Glassick's principles of scholarship, a new questionnaire including 16 items was designed to evaluate the theoretical teaching quality of faculties.

Key words: Evaluation – Faculty - Teaching

Correspondence:
A. Seikhian, PhD.
Immunology Department
Medical School, Lorestan
University of Medical Sciences,
Khorramabad, Iran
Tel: +98 661 6200144
Email:
sheikhiana@yahoo.com